

F. Lagstiftning och bestämmelser

Ett flertal lagar och förordningar styr också på vedeldningens område. Nedan så gör vi en sammanfattning av några av de viktigaste. Observera att texterna ej är exakta och därför ej kan refereras till i rättsliga sammanhang då självklart de aktuella lagtexterna måste användas direkt.

Bygglagstiftningen

Plan- och bygglagen, PBL, innehåller efter den 1 juli 1995 inga tekniska krav på byggnader. Dessa finns i lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk med mera, BVL, med tillhörande förordning BVF. De flesta av bestämmelserna i BVL och BVF gäller för alla byggnadsverk, alltså inte enbart för byggnader. Boverkets Byggregler BBR 94 och Boverkets konstruktionsregler BKR 94 är detaljföreskrifter till en del av bestämmelserna i dessa lagar och förordningar och gäller för nya byggnader och tillbyggnader.

I andra paragrafen första stycket BVL står bland annat:

”Byggnadsverk som uppförs eller ändras skall, under förutsättning av normalt underhåll, under en ekonomiskt rimlig livslängd uppfylla väsentliga tekniska egenskapskrav i fråga om:

-
- 2. säkerhet i händelse av brand,
- 3. skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö,
-
- 6. energihushållning och värmeisolering,
-

Dessa krav specificeras i paragraferna 4, 5 och 8 i BVF. I tionde paragrafen BVF finns också de speciella bestämmelser om uppvärmningssystem i nya byggnader som nämnts tidigare (B22). Av särskilt intresse i detta sammanhang är femte paragrafen.

”Byggnadsverk skall vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att de inte medför risk för brukarnas eller grannarnas hygien eller hälsa, särskilt inte som följd av:

- 1. utsläpp av giftig gas.
- 2. förekomst av farliga partiklar eller gaser i luften.
- 3. farlig strålning.
- 4. förorening eller förgiftning av mark eller vatten.

5. bristfälligt omhändertagande av avloppsvatten rök och fast eller flytande avfall, eller
6. förekomst av fukt i delar av byggnadsverket eller på ytor inom byggnadsverket.”

Till denna paragraf har Boverket skrivit föreskrifter och allmänna råd i huvudavsnitt 6 (Hygien, hälsa och miljö) i BBR. Bland annat finns i avsnitt 6:7 (Utsläpp till omgivningen) under 6:73 (Förbränningsgaser) rekommenderade värden för vissa utsläpp.

Stoftutsläppen från fastbränsleanläggningar med automatisk bränsletillförsel bör vara högst 350 mg/m³ vid 13 procent CO₂ och medelvärdet av utsläpp av CO högst 500 mg/m³. Om en fastbränsleanläggning med manuell tillförsel är belägen inom tätort bör tjäruotsläppet bli högst 30 mg/MJ tillfört bränsle. Om en byggnad värms upp med en annan anordning bör utsläppet från kaminer, kakelugnar och spisinsatser vara högst 40 mg/MJ tillfört bränsle. För öppna spisar som endast är avsedda för trivseledning kan högre utsläpp av tjära godtas. Vid eldning med märkeffekt upp till 60 kW bör skorstenar mynna minst en meter över yttertakets högsta punkt om inte särskilda förhållanden föreligger.

Genom ett typgodkännande kan en tillverkare av eldningsanläggningar visa att kraven i lagstiftningen och dess föreskrifter är uppfyllda. Normalt får anläggningen då installeras om inte särskilda förhållanden och restriktioner råder på platsen. Tillfälliga förbud mot viss eldning kan dock beslutas av kommunen. Hälsovårdsmyndigheterna kan alltid gripa in om eldningen ger upphov till sanitär olägenhet.

Regeringen har våren 1995 givit Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta föreskrifter med skärpta utsläppskrav i samarbete med Nutek och Boverket.

Anmälningsskrav

Efter den 1 juli 1995 prövas genom bygglov enbart lokaliseringen, den närmare placeringen och utformningen av en byggnad. För flertalet tekniska åtgärder, däribland installation eller väsentlig ändring av eldstäder och rökkanaler i byggnader, skall en bygganmälan ske till byggnadsnämnden senast tre veckor innan arbetet påbörjas. Denna anmälan skall i regel vara skriftlig och till den skall fogas en beskrivning av projektets art och omfattning.

Byggnadsnämnden skall som regel kalla till ett byggsamråd. Byggherre och en av byggherren utsedd kvalitetsansvarig skall alltid kallas.

Nämnden kan också bestämma att andra skall kallas. Byggnadsnämnden skall i regel godta riksbehöriga kvalitetsansvariga, men kan också godta en kvalitetsansvarig för ett enskilt projekt.

Vid eller efter samråd beslutar byggnadsnämnden om en kontrollplan, som visar vilka anmälningar som skall göras till nämnden och vilka intyg som skall lämnas in. Intygen skall visa att samhällets krav har uppfyllts på de punkter som angetts i kontrollplanen. Den kvalitetsansvarige (kan vara flera) skall se till att angivna kontroller utförs och att nämnden får de beslutade anmälningarna och intygen. När bevis finns att kontrollplanen följts och byggnadsnämnden inte funnit anledning att ingripa enligt tionde kapitlet PBL utfärdar byggnadsnämnden ett slutbevis.

Även om kontrollplanen inte kräver kontroll av samhällets alla krav och även om en kontrollplan inte skulle finnas har byggherren alltid det fulla ansvaret för att lagar, förordningar, föreskrifter och myndighetsbeslut följs.

Kommunal planering

Kommunen har alltid möjlighet att i detaljplaner ha bestämmelser om vilken påverkan på omgivningen (buller, stoftutsläpp etc), som kan tolereras inom ett visst område.

Kommunens egen beslutanderätt kan givetvis leda till olika krav i olika kommuner. Det som spelar in här kan vara lokala förutsättningar i fråga om miljö, om kommunen är av tätort- eller glesbygdskaraktär, andra topografiska och meteorologiska förutsättningar, eller på grund av allmänpolitiska ställningstaganden och hänsyn till lokala opinionen med mera.

Enligt hälsoskyddsförordningen får en kommun för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet meddela föreskrifter om tillfälliga eldningsförbud och skötsel av anläggningen

Regeringen har givit Naturvårdsverket i uppdrag att senast den 31 december 1996 redovisa hur kommunerna har använt denna möjlighet och att utreda behovet av att ge kommunerna ytterligare möjlighet att vidta åtgärder mot småskalig eldning.

Miljöskyddslagen, ML

Denna lag är tillämplig på bland annat användningen av byggnad eller anläggning på sätt som kan medföra störning för omgivningen genom luftförorening, om störningen ej är helt tillfällig. Sådan användning kallas miljöfarlig verksamhet.

Av detta följer att ML är tillämplig på förbränningsanläggningar oavsett storlek.

I paragraf 39 ML ges kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet möjlighet att i förebyggande syfte lämna råd om lämpliga åtgärder för att olägenheter ej skall uppkomma vid miljöfarlig verksamhet till exempel vid eldning med ved.

För vedeldaren gäller enligt 5 paragrafen första stycket i ML att den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet skall

vidtaga de skyddsåtgärder, tåla den begränsning av verksamheten och iakttaga de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet.

En bedömning görs av den kommunala nämnden om åtgärderna från ekonomisk, teknisk och miljömässig synpunkt är skäligen.

Har problem uppstått så gäller att den kommunala nämnden, enligt paragraf 39 ML, kan meddela råd för att motverka olägenheter som uppkommit vid vedeldning. Nämnden kan meddela föreläggande enligt paragraf 40 ML om sådana försiktighetsmått eller förbud som behövs för att olägenheterna ska upphöra. Besluten kan kopplas till viten.

Beslut enligt ML, som man ej är nöjd med, kan överklagas hos länsstyrelsen.

Hälsoskyddslagen, HL

Med hälsoskydd menas i HL åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter och för att undanröja sådana olägenheter. Med sanitär olägenhet avses i HL en störning som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller helt tillfällig.

Den kommunala nämnden kan i och med ändringen i hälsoskyddsförordningens paragraf 11 punkt 6 till 8 meddela föreskrifter i förebyggande syfte för att förhindra uppkomsten av sanitär olägenhet.

Punkt 6 avser tillfälligt förbud mot småskalig eldning med vissa fasta bränslen inom särskilt angivna områden.

Punkt 7 avser skötsel och tillsyn av eldningsanordning för vissa fasta bränslen.

Punkt 8 avser tillfälligt förbud mot eldning av löv, kvistar och annat trädgårdsavfall inom planlagt område.

Har problem uppstått får till exempel den kommunala nämnden enligt paragraf 14 i HL i särskilda fall meddela de villkor som behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet vid viss verksamhet, samt enligt 18 paragrafen meddela föreläggande och förbud för att HL skall efterlevas. Viten får utsättas.

Beslut som man ej är nöjd med kan överklagas hos länsstyrelsen.

Den kommunala nämnden är skyldig att ingripa mot störande vedeldning i enskilda fall, med stöd av HL och/eller ML.

Räddningstjänstlagen

Enligt Räddningstjänstlagen skall Statens Räddningsverk meddela föreskrifter om hur ofta sotning skall ske. Kommuner kan föreskriva om kortare intervall.

Sotningen, som är en del av samhällets förebyggande brandskydd, regleras i denna lag. Sotningen kan uppdelas i en del som avser funktionskontroll och i en del som avser själva sotningen. Funktionskontrollen kan avse både brandförebyggande kontroll och kontroll av att pannan eller kaminen kan eldas på ett miljömässig acceptabelt sätt. Den förebyggande kontrollen avser brandskyddet och innefattar kontroll av värmeanläggningen, skorsten och tak. Skorstensfejarmästaren har en myndighetsfunktion i sin övervakning av brandsäkerheten samt en servicefunktion för att hålla anläggningen i trim. Han skall utfärda eldningsförbud på brandfarliga anläggningar.

Konsumentskyddslagarna

Konsumentlagarna skyddar alla privatpersoner i egenskap av att vara konsument, det vill säga kund. Lagarna är inte tillämpliga i näringsverksamhet, till exempel vid affärer och andra avtal mellan företag. Där gäller en annan lagstiftning.

I huvudsak finns två lagar som reglerar själva köpet och installationen av en vedpanna eller dylikt, nämligen konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen. Dessa lagar kompletterar varandra. Vid en eventuell rättslig prövning förs först en diskussion om huruvida installationen ingår som en tilläggstjänst vid inköp av pannan, eller om installationen är så omfattande att pannan ingår i det material som behövs. Detta är en juridisk spetsfundighet som lekmän och konsumenter inte behöver fördjupa sig i.

Likaså behöver vi inte bekymra oss om att det i lagtexten står att konsumentköplagen inte gäller fast egendom. En panna eller liknande ingår inte i fastigheten förrän den är färdiginstallerad och klar.

Konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen reglerar vad man som kund har rätt att kräva av försäljaren i fråga om fel på varan, leveransförsening eller när andra villkor ändras, till exempel priset. Konsumenttjänstlagen gäller arbete på fast och lös egendom.

Lagen föreskriver att den som utför en tjänst skall ha sådan skicklighet som kan krävas av en yrkesman. En tjänst är felaktig när resultatet inte stämmer med vad man kommit överens om från början.

Bedömningen av om en tjänst är felaktig skall göras när tjänsten avslutas. Det är alltid svårare att komma i efterhand och påtala fel. Tjänsten anses ändå vara felaktig om defekten är dold och uppträder senare.

Både konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen är tvingande. Det innebär att lagen gäller oavsett om säljaren försöker friskriva sig från sitt ansvar i köpehandlingen. Lagarna föreskriver att säljaren är ansvarig för de löften han ger i sin marknadsföring.

Produktansvarslagen säger att konsumenterna kan få ersättning för skador som orsakats av säkerhetsbrister i en produkt. Ansvar omfattar såväl personskador som skador på egendom om dessa överstiger 3 500 kronor.

Huvudansvaret för en produkts säkerhet bärs av tillverkaren eller importören. Om produktens ursprung inte kan klarläggas är säljaren ansvarig för att produkten uppfyller säkerhetskraven.

Säkerhetsbristen hos en produkt kan vara konstruktions- eller tillverkningsfel, men det kan också vara en otydlig bruksanvisning. Vid ersättning tar man också hänsyn till om kunden själv förvärrat skadan genom oaktsamhet.

Kommunens konsumentrådgivare ger råd både före ett köp och vid missnöje med en vara eller tjänst. I första hand bör man själv försöka reda ut det med säljaren, men konsumentvägledaren kan hjälpa till vid kontakten. Allmänna reklamationsnämnden tar också upp ärenden till bedömning utifrån skriftliga uttalanden av parterna.

Allmänna reklamationsnämndens utslag är inte juridiskt bindande. För detta fordras utslag i domstol, till exempel tingsrätt. Mer information om sådant förfarande, kostnader och begränsningar i ersättningskrav med mera kan erhållas av tingsrätten.

Framtida lagstiftning

Regeringens uppdrag till Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har i enlighet med proposition 1994/95:119 av regeringen fått följande uppdrag:

att i samråd med Boverket och Nutek, senast den 31 december 1996, utarbeta nya föreskrifter med skärpta krav på pannor, kaminer och andra anordningar för småskalig vedeldning.

att så snart det är möjligt anpassa de nuvarande tekniska kraven på pannor med anledning av lagen respektive förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk med mera (1994:847 respektive 1994:1215).

att senast den 31 december 1996 redovisa hur kommunerna har använt möjligheten att meddela föreskrifter om eldning med fasta bränslen och vilka åtgärder som vidtagits för att minska utsläppen från småskalig vedeldning.

att utreda behovet av att ge kommunerna ytterligare möjlighet att vidta åtgärder för att minska dessa utsläpp och lämna förslag till hur sådana åtgärder bör utformas.

att överväga möjligheten till funktionskontroll av anläggningarnas miljöprestanda.

En arbetsgrupp bildades den 11 januari för att hålla i arbetet.

Kontakter kommer att tas med kommunerna för att följa upp hur kommunerna arbetar med dessa frågor och samtidigt få en bild av vad kommunerna behöver för regelstöd för att komma tillrätta med problemen runt småskalig vedeldning.

Arbetsgruppen består av Peter Johansson, Boverket, Lars Guldbrand, Nutek och Irene Wrände, Naturvårdsverket.

Internationell utblick

Övriga Europa

För Sveriges del är det av stort intresse hur länderna i Europa behandlar frågor rörande den småskaliga biobränsleeldningen. Ett standardiseringsarbete pågår för närvarande inom den europeiska standardiseringskommitten för villapannor (CEN/TC 57), och kaminer (CEN/TC 295). Inom ramen för detta arbete skall även normer för utsläpp från dessa typer av anläggningar fastställas. På den svenska marknaden saluförs redan idag ett antal utländska pannor. Att dessa pannor uppfyller svenska krav beror inte på miljökrav i dessa länder utan snarare på den begränsade tillgången på ved. I länder där ved är en bristvara (till exempel Tyskland, Italien) har det fallit sig naturligt att utveckla pannor med hög verkningsgrad, vilket ofta också resulterar i sänkta emissioner av oförbränt material.

För att kunna jämföra nedanstående utsläppskrav med gällande krav i Sverige kan nämnas att den svenska kravnivån ungefär motsvarar följande värden vid 10 procent CO₂: kolmonoxid, (CO) 4 000 mg/Nm³, total kolväte (TMC) 150 mg/Nm³.

Tyskland

Utsläppskraven för småskaliga anläggningar, det vill säga anläggningar mindre än 1 MW, regleras i 1. BImSchV (se nedan). Denna förordning trädde i kraft oktober -88. Här anges gränsvärden för CO och stoft. För CO gäller 4 000 mg/Nm³ för anläggningar mindre än 50 kW. Gränsvärdet för stoft är 150 mg/Nm³ vid 13 procent O₂. Gränsvärdena gäller för nya och befintliga anläggningar, med övergångsbestämmelser för anläggningar upp till 22 kW som var installerade innan förordningens ikraftträdande.

I förordningen nämns även att tillverkaren skall informera kunden om handhavandet av pannan eller kaminen, samt att anläggningen endast får eldas med av tillverkaren rekommenderat bränsle.

I 1. BImSchV sägs följande:

Manuellt matade förbränningsanläggningar med en märkeffekt större än 15 kW och en flytande värmebärare skall drivas vid fullast. Detta kräver vanligtvis att en ackumulatortank är ansluten till systemet. Undantag från denna regel görs för anläggningar större än 15 kW, vars emissioner vid dellast underskrider

gällande gränsvärde. Undantag görs även här för köksspisar och kakelugnar samt anläggningar mindre än 22 kW som tagits i drift innan förordningens ikraftträdande.

För att komma till rätta med alla klagomål från grannar till vedeldare har man i den nya förordningen sagt att en öppen spis endast får eldas tillfälligtvis och då endast med kluven ved. Veden skall ha torkats cirka tre år och inte får innehålla några föroreningar.

I Tyskland utför skorstensfejaren en årlig CO-mätning av anläggningen. Överstiger emissionen gällande gränsvärde utförs en ny mätning fyra veckor senare. År värdena fortsatt förhöjda meddelas myndighet som beslutar om åtgärd.

Lokala undantag från 1. BImSchV. görs i speciellt belastade områden. I till exempel Stuttgart är emissionskravet på småskaliga förbränningsanläggningar (pannor ingår ej), halva det gränsvärde som anges i förordningen.

Schweiz

I dagsläget täcker lagstiftningen inte anläggningar under 20 kW. Schweiz har tagit fram ett förslag till typprovning av pannor och kaminer. Bland annat mäts emissionen av stoft, CO, THC och NO_x. Gränsvärden anges dock endast för stoft och CO. För CO gäller maximalt 4 000 mg/Nm³ vid 13 procent O₂ för anläggningar mindre än 70 kW. Stoft regleras endast för anläggningar större än 70 kW. I förslaget till typprovning sägs även att tillverkaren skall ange under vilka förhållanden pannan är testad och godkänd. Det skall framgå om pannan endast kan uppnå godkänt resultat med ackumulatortank, bränsleslag, fukthalt osv. Omfattande undersökningar görs på förbränning av Altholz då användandet förväntas öka framöver. För Altholz gäller gränsvärdet 1 000 mg CO/Nm³.

Hälsoeffekter

Diskussionen kring vedeldningens hälsoeffekter, främst på grund av VOC-emission, har tidigare förts även i Schweiz. Den debatten får inte något större utrymme i schweizarnas nuvarande satsning på vedeldningen, där man främst inriktar sig på att utnyttja den energiresurs som Altholz och biobränsleöverskottet utgör.

Österrike

Hittills har respektive delstat själv reglerat eldningen, vilket har lett till att reglerna varierar inom landet. En undersökning bland landets delstater visade att upp till 80 procent av det befintliga pannbeståndet inte ens uppfyllde gällande minimikrav. Delstaten Steiermark har infört landets strängaste krav på vedeldade anläggningar, vilket resulterade i att nya gränsvärden för CO,

NO_x, oförbrända kolväten, THC, och stoft gäller från och med juni 1995.

Småskaliga förbränningsanläggningar för fasta bränslen Gränsvärden för manuell bränsletillförsel 1 januari -95:

CO	NO _x	THC	Stoft
2600	140	160	160 mg/Nm ³

USA

I USA sker den småskaliga vedeldningen huvudsakligen i kaminer. Utsläppsreglerna NSPS (New Source Performance Standards) gäller för en "wood heater" vilken definieras som en helt inkapslad anordning för vedförbränning som används vid uppvärmning, matlagning eller för att värma vatten och uppfyller samtliga följande kriterier:

- 1) Förhållandet luft till bränsle skall i medeltal understiga 35 till 1 vid testningen
- 2) Eldstadsvolymen skall vara mindre än 20 ft₃ (570 l)
- 3) Lägsta effekt skall motsvara en vedtillförsel under stigande 5 kg/ timme
- 4) Kaminen skall väga mindre än 800 kg.

Certifiering

Anläggningar som omfattas av kraven skall certifieras av US Environmental Protection Agency, EPA.

Pannor och öppna eldstäder omfattas ej av kraven. Förutom att anläggningen är försedd med en märkning som visar att den uppfyller myndigheternas utsläppskrav skall den vid försäljningen även vara försedd med en temporär märkning som skall hjälpa kunden att välja anläggning genom att redovisa exempelvis utsläpp, verkningsgrad och effekt.

BDT

Från och med 1 juli -90 gäller utsläppskrav som är baserade på "bästa demonstrerade teknik" (BDT). Detta begrepp innebär att EPA baserar gränsvärden på en teknik som de anser vara tillräckligt utprovad, med hänsyn tagen till den merkostnad som krävs för att nå en emissionsreduktion. Gällande gränsvärden är baserade på stoft (particulate matter). För anläggningar utan katalysator är gränsvärdet 7,5 gram stoft/timme, för katalysatorförsedda anläggningar är motsvarande gränsvärde 4,1 gram stoft/timme. Är anläggningen försedd med en katalysator skall den från och med 1 juli 1990 vara försedd med garanti på tre år mot termisk nedbrytning av katalysatormaterialet. Katalysatorn skall även vara lätt åtkomlig för inspektion eller utbyte.

Referenslitteratur

Boverkets Byggregler, punkt 6.73

Boverkets Nyhetsbrev, 1994: 1–12

Energiskattelagar från 1957 fram till idag. A. Isaksson,
Länstyrelsen Gävleborg, 1994.

Småskalig vedeldning, Naturvårdsveket, Rapport 4268.

Vissa åtgärder mot utsläpp av försurande ämnen och andra föroreningar. Regeringens Proposition 94/95:119

Övergång till miljöanpassad och resurssnål fastbränsleeldning i Hagfors Kommun år 2000. Hagfors Kommun, Miljökontoret, 1995.